

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH

Jamoliddinova Dilnoza Mirxojiddinovna

Qo'qon davlat universiteti,
Filologiya fakulteti dekani,
Filologiya fanlari doktori, professor

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlar asosida nutq madaniyatini shakllantirish masalalari yoritilgan. Unda bolalar nutqini rivojlantirishda xalq og'zaki ijodi namunalarining o'rni, ona tili mashg'ulotlarining ahamiyati hamda milliy an'ana va urf-odatlardan foydalanishning samarali metodlari tahlil qilingan. Shuningdek, tarbiyachi va oila muhitining bolalar nutqiga ta'siri, nutq madaniyatini shakllantirishning amaliy jihatlari va pedagogik tavsiyalar keltirilgan. Maqola maktabgacha ta'lim tizimida nutq rivoji va ma'naviy tarbiya uyg'unligini ta'minlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, nutq madaniyati, milliy qadriyatlar, ona tili, bolalar nutqi, xalq og'zaki ijodi, ertaklar, maqollar, topishmoqlar, tarbiya, pedagogik metodlar, milliy an'analar, nutq rivojlantirish, kommunikativ ko'nikmalar.

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Джамолиддинова Дилноза Мирходжиддиновна

Кокандский государственный университет,
декан факультета филологии,
доктор филологических наук, профессор

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы формирования культуры речи у детей дошкольного возраста на основе национальных ценностей. Проанализирована роль образцов устного народного творчества в развитии речи детей, значение занятий по родному языку, а также эффективные методы использования национальных традиций и обычаев. Кроме того, освещается влияние воспитателя и семейной среды на развитие речи детей, приведены практические аспекты формирования речевой культуры и педагогические рекомендации. Статья направлена на обеспечение гармонии речевого развития и духовно-нравственного воспитания в системе дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, культура речи, национальные ценности, родной язык, детская речь, устное народное творчество, сказки, пословицы, загадки, воспитание, педагогические методы, национальные традиции, развитие речи, коммуникативные навыки.

Maktabgacha ta’lim tizimi bolalarning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bu davrda bolalarning nutq madaniyatini rivojlantirish, ona tiliga muhabbat uyg‘otish hamda milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish dolzarb ahamiyatga ega. Til – millatning bebaho boyligi, uning ma’naviyati va tafakkurini aks ettiruvchi asosiy vositadir. Shu sababli bolalarda nutq madaniyatini shakllantirish jarayonida milliy qadriyatlarga tayanish pedagogik jihatdan muhimdir. Bugungi sharoitida yosh avlodni milliy ruhda tarbiyalash, ularning ona tiliga hurmatini oshirish muhim vazifalardan biridir. Ayrim hollarda bolalarning nutqida begona so‘zlarning ortib borayotgani, muloqot madaniyatining pasayib borayotgani kuzatilmoqda. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdan boshlab bolalarda nutq madaniyatini milliy qadriyatlar asosida shakllantirish zarurati yanada ortmoqda.

Nutq madaniyati – bu fikrni to‘g‘ri, aniq, ravon va maqsadga muvofiq ifoda eta olish qobiliyatidir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyati quyidagi ko‘nikmalar orqali namoyon bo‘ladi: to‘g‘ri talaffuz qilish, so‘z boyligining yetarli bo‘lishi, gaplarni mantiqan bog‘lay olish, nutqda odob-axloq me‘yorlariga rioya qilish.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini rivojlantirish, avvalo, ularning so‘z boyligini oshirish, to‘g‘ri talaffuz qilish, fikrni aniq va ravon ifoda eta olish ko‘nikmalarini shakllantirishni talab etadi. Bu jarayonda milliy qadriyatlar, xususan, xalq og‘zaki ijodi namunalaridan keng foydalanish samarali natija beradi.

Ertaklar, maqollar, topishmoqlar va tez aytishlar bolalarning nafaqat nutqini rivojlantiradi, balki ularni milliy ruhda tarbiyalaydi. Masalan, ertaklar orqali bolalar yaxshilik va yomonlikni ajrata boshlaydi, qahramonlarning nutqi orqali esa ifodali so‘zlashni o‘rganadi. Maqollar esa qisqa va lo‘nda fikr bildirish, mazmunni aniq yetkazish ko‘nikmasini rivojlantiradi.

Shuningdek, milliy an‘analari va urf-odatlar asosida tashkil etilgan suhbatlar, rolli o‘yinlar va sahnalashtirilgan mashg‘ulotlar bolalarning nutq faolligini oshiradi. Masalan, “mehmon kutish”, “to‘y marosimi”, “Navro‘z bayrami” kabi sahna ko‘rinishlari orqali bolalar nafaqat yangi so‘zlarni o‘zlashtiradi, balki muomala madaniyatini ham egallaydi.

Milliy qadriyatlarning nutq rivojiga ta’siri. Milliy qadriyatlar – bu xalqning asrlar davomida shakllangan urf-odatlari, an‘analari, axloqiy me‘yorlari va madaniy merosidir. Ular bolalar nutqini rivojlantirishda kuchli vosita hisoblanadi. Xususan: **ertaklar** bolalarning tasavvurini kengaytiradi, ifodali nutqni rivojlantiradi, **maqollar** qisqa va mazmunli fikr bildirishni o‘rgatadi, **topishmoqlar** tafakkur va so‘z boyligini oshiradi, **tez aytishlar** talaffuzni ravonlashtiradi. Bu vositalar orqali bolalar nafaqat nutqiy jihatdan rivojlanadi, balki milliy ruh, axloqiy qadriyatlarni ham o‘zlashtiradi.

Oila va muhitning ta’siri. Bolalar nutqining shakllanishida oila muhitining o‘rni beqiyosdir. Agar oilada milliy qadriyatlarga amal qilinsa, bolalar ham bu qadriyatlarni oson o‘zlashtiradi. Ota-onalarning bolalar bilan ko‘proq suhbatlashishi, ertaklar aytib berishi, maqollar o‘rgatishi nutq rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy qadriyatlar asosida nutq madaniyatini shakllantirish – ularning har tomonlama barkamol bo‘lib voyaga yetishida muhim omildir. Bu jarayonda xalq og‘zaki ijodi, milliy an‘ana va urf-odatlardan samarali foydalanish bolalarning nafaqat nutqini rivojlantiradi, balki ularda milliy o‘zlikni anglash, ma’naviy qadriyatlarga hurmat tuyg‘usini ham shakllantiradi. Shu bois tarbiyachilar va pedagoglar ushbu yo‘nalishga alohida e’tibor qaratishlari lozim

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. SH.Mirziyoyev **“O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning davlat siyosati: Ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirish yo‘lida”**
2. SH.Mirziyoyev **“O‘zbekiston: Yangi bosqichda taraqqiyot va islohotlar”**
3. M.X.Toxtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. Pedagogika darslik.T.: O‘zbekiston faylasuflari Milliy jamiyati, 2010.
4. Qodirova F.R, Toshpo‘latova SH.Q, Kayumova N.M., Agzamova M.N. **“Maktabgacha pedagogika”** T.: Tafakkur, T- 2019. Darslik.
5. D.R. Babaeva. **“Nutq o‘stirish nazariyasi va metodikasi”** T.: **“Barkamol avlod fayz”** 2018 y. Darslik.
6. Takomillashtirilgan **”Ilk qadam”** davlat o‘quv dasturi, T- 2022 y.